

Estudi comparatiu de l'atenuació pragmàtica en la llengua catalana: converses col·loquials prototípiques-converses col·loquials perifèriques

Comparative study on pragmatic mitigation in the Catalan language:
prototypical colloquial conversations-peripheral colloquial conversations

Àngela Magraner Mifsud

Resumen

En este trabajo se ha llevado a cabo un análisis comparativo de la atenuación pragmática en un corpus de conversaciones coloquiales en catalán con el objetivo de estudiar de forma contrastiva la atenuación, es decir, de observar el contraste de uso de esta estrategia pragmática entre conversaciones coloquiales prototípicas y conversaciones coloquiales periféricas. Por ello, se ha creído pertinente explicar previamente el género conversacional y el registro coloquial, es decir, la conversación coloquial y sus características. Para hacer este estudio, se ha recopilado un corpus propio (grabado y transcrito) formado por cinco conversaciones coloquiales: dos prototípicas y tres periféricas. La metodología seguida para el análisis de la atenuación es la propuesta por Albelda et alii (2014), en la que se tienen en cuenta variables situacionales, sociolingüísticas y enunciativas, así como una lista de posibles procedimientos candidatos a expresar las formas de atenuación.

Palabras clave: atenuación, conversación coloquial, estrategia lingüística, prototípico-periférico.

Abstract

A comparative study on pragmatic mitigation in a corpus of colloquial conversations in Catalan has been conducted in this work. Its aim objective is to study mitigation in a contrastive way, that is to say, to examine the usage contrast of this pragmatic strategy amongst prototypical colloquial conversations and peripheral colloquial conversations. For this purpose, it was believed appropriate to previously explain conversational genre and colloquial register, that is to say, colloquial conversation and its characteristics. In order to conduct thus study, one's own corpus has been compiled (recorded and transcribed) consisting of five colloquial conversations: two prototypical ones and three peripheral ones. The methodology followed so as to analyse mitigation is the one proposed by Albelda et alii (2014), in which situational, sociolinguistic and uttered variables are regarded, as well as a list of possible procedures appointed to express ways of mitigation.

Keywords: mitigation, colloquial conversation, language strategy, prototypical-peripheral.

Àngela Magraner Mifsud, Universitat de València, anmamif@alumni.uv.es

Recibido: diciembre 2016 / Aceptado: abril 2017

DOI 10.17710/tep.2017.3.2.3magranermifsud

1. Introducció

En aquest treball s'ha dut a terme una anàlisi comparativa de l'atenuació pragmàtica en un corpus de converses col·loquials en català. L'objectiu és estudiar de forma contrastiva l'atenuació, és a dir, observar el contrast d'ús d'aquesta estratègia pragmàtica entre converses col·loquials prototípiques i en converses col·loquials perifèriques. És per això que cal explicar prèviament el gènere conversacional i el registre col·loquial, és a dir, la conversa col·loquial i les seues característiques. Per a fer aquest estudi, s'ha recopilat un corpus propi (gravat i transcrit) format per dos converses prototípiques (C1 i C2) i tres converses perifèriques (C3, C4 i C5)¹. La metodologia seguida per a l'anàlisi de l'atenuació és la proposada per Albelda et alii (2014), en què es tenen en compte variables situacionals, sociolingüístiques i enunciatives, així com una llista de possibles procediments candidats a expressar les formes d'atenuació.

Una vegada estudiat i explicat el concepte d'atenuació pragmàtica, la conversa col·loquial, i la prototipicitat i periferietat que aquesta pot presentar o adquirir en funció dels paràmetres situacionals, aquest treball establirà una comparació entre l'ús de l'atenuació en les converses col·loquials prototípiques i en les perifèriques. Per això, s'ha partit de la hipòtesi, presa de Briz (2004), segons la qual a més distància social, major freqüència d'atenuants, mentre que a més proximitat social, menor ús d'atenuació. Així doncs, per a comprovar-ho, es comparen converses col·loquials prototípiques, en les quals en principi hi ha un menor grau de distància sociofuncional entre els parlants, i converses perifèriques, en què s'espera major distància. Les converses perifèriques, a diferència de les prototípiques, presenten entre els seus trets sociosituacionals una finalitat transaccional, una desigualtat funcional i / o social, una relació vivencial de no proximitat i un marc físic no quotidià per als parlants (Briz, 1998). Aquestes últimes ofereixen, en principi, i per tant, un registre més formal, per la qual cosa s'espera un major nombre de mecanismes atenuants.

Així doncs, aquest treball resulta innovador perquè s'endinsa en l'estudi del català col·loquial i del gènere conversacional, tot analitzant les diferències existents entre converses col·loquials prototípiques i perifèriques de la llengua catalana. A més, en aquesta investigació es treballa per primera vegada amb un corpus de converses col·loquials en català, llengua que gairebé no ha rebut estudis sobre l'atenuació pragmàtica. En definitiva,

---

¹ Les dues converses prototípiques tenen la mateixa duració que les tres perifèriques.

s’ha intentat oferir una descripció i discussió de les estratègies lingüístiques d’atenuació, que s’ha completat amb un estudi d’interpretació dels resultats.

2. Marc teòric

2.1. El concepte d’“atenuació”

L’objecte d’estudi d’aquest treball és l’atenuació, definida per la Real Academia Española (2014, 23a edició) com: “Expresión en la que el hablante, sin decir todo lo que quiere expresar, hace comprender su intención, y se realiza generalmente negando lo contrario de lo que se desea afirmar, como en *no es una de sus virtudes* o en *en esto no acertáis*”. Com veiem, es tracta d’una definició no especialitzada en l’àmbit lingüístic, ja que dóna unes mínimes indicacions perquè qualsevol persona pugui saber més o menys el seu significat.

Endinsant-nos ja en un àmbit més especialitzat, acudirem a diversos autors per tractar de definir i de comprendre aquest terme. L’atenuació o mitigació és un dels pols de la modulació discursiva, l’altre pol és la intensificació. L’atenuació és una estratègia de modulació de la interacció verbal i es realitza fonamentalment a través de l’ús d’atenuants. Segons Haverkate: “Podríamos definir el atenuante como una partícula, palabra o expresión que sirve para modificar el significado de un predicado de forma que se indique que ese significado sólo se aplica parcialmente al objeto descrito” (Haverkate, 1994, p. 209).

Altres autors que han explorat més a fons el tema de l’atenuació han sigut Meyer-Herman (1988), Fraser (1980) o Caffi (1999). Actualment s’ha demostrat que, com diu Caffi (1999): “mitigation works in a multilayered and multi-dimensional way, simultaneously affecting a plurality of linguistic levels and interactional dimensions” (p. 883). Aquesta autora entén que hi ha tres paràmetres interaccionals, ja que l’atenuació s’entén com un predicat de tres arguments: algú atenua alguna cosa a través d’algun mecanisme. Un dels objectes involucrats és un objecte lingüístic (el mecanisme lingüístic pel qual es mitiga), mentre que l’altre és un component abstracte de l’enunciat², és a dir, un tret del conglomerat de trets semàntico-pragmàtics de l’enunciat.

Caffi proposa reunir les diferents funcions de l’atenuació al voltant de dues dimensions principals, que també difereixen en la convencionalitat: (1) la dimensió de l’eficiència interaccional, que satisfà necessitats essencialment instrumentals, ja que la mitigació ajuda a assolir metes interaccionals; (2) la dimensió de construcció d’identitat, que

² Amb mecanismes abstractes es refereix a la precisió de la referència, al compromís amb la veritat de la proposició, a la intensitat de la força il·locutiva, etc.

satisfà necessitats essencialment relacionals, ja que la mitigació és funcional al maneig de les distàncies emocionals entre interlocutors. A més, avança una classificació dels mecanismes atenuants basada en els tres components de l'enunciat sobre els quals la mitigació pot operar: la proposició, la il·locució i la font de l'emissió. Estenent la metàfora de Lakoff (1973), els nomena *bushes*, *hedges* i *shields* respectivament.

Més recentement, autors com Briz³ i Albelda (2013) han donat una definició operativa de l'atenuació: “La atenuación es una categoría pragmática en tanto mecanismo estratégico y táctico (por tanto, intencional), que tiene que ver con la efectividad y la eficacia del discurso, con el logro de los fines en la interacción, además de tratarse de una función solo determinable contextualmente” (p. 292). És una estratègia, ja que s'atenua per aconseguir l'acord o l'acceptació de l'altre, i també un mecanisme retòric per convèncer, aconseguir un benefici, persuadir i, alhora, per cuidar les relacions interpersonals i socials o evitar que aquestes es deterioreni o patisquen algun tipus de dany. És important l'apunt que realitzen aquests autors (Briz i Albelda, 2013, p. 293):

La atenuación es un mecanismo estratégico de distanciamiento lingüístico del mensaje y, a la vez, de acercamiento social: lingüísticamente, atenuación significa distancia; socialmente, atenuación significa acercamiento. El yo mitiga o debilita la fuerza ilocutiva, de tal manera que logra así distanciarse de su mensaje para acercarse (social y afectivamente) o no alejarse demasiado del otro o de terceros, buscando la consideración y aprecio de los interlocutores o afectados, velando e incrementando las relaciones interpersonales, intentando que dichas relaciones no se deterioreni o disminuyan, evitando o minorando tensiones y conflictos interaccionales. Ciertamente, uno es atenuadamente cortés para acercarse o no alejarse demasiado del otro y así lograr el objetivo, llegar con éxito a la meta, una meta local (obtener algo en un momento dado) o global (lograr el acuerdo o minimizar el desacuerdo).

Tradicionalment, s'ha tendit a identificar els conceptes d'atenuació i de cortesia verbal⁴, però hem de tindre en compte que cadascun d'aquests fenòmens actua en un àmbit distint. Com bé apunten Briz i Albelda (2010): “la atenuación es un hecho lingüístico, mientras que la cortesía es social. Si bien la atenuación es uno de los principales modos de formular la cortesía lingüística, no es el único. Asimismo, la atenuación puede desempeñar otras funciones, además de las corteses” (p. 238). Per tant, encara que en molts casos l'atenuació s'utilitzi amb l'objectiu de ser cortès verbalment per tal de no ferir la imatge⁵ dels

³ Ací es fa referència a les últimes observacions que Briz fa sobre l'atenuació, però hem de tenir en compte que aquest autor parla ja d'aquesta estratègia pragmàtica l'any 1995.

⁴ No obstant això, aquest registre col·loquial és susceptible d'aparèixer en altres tipus de discurs. Cal tenir en compte que la noció de registre col·loquial (R.C.) és més extensa que la de conversa col·loquial (C.C.).

⁵ Seguint a Goffman (1967), la persona presenta una propietat bàsica, la imatge pública (*face*), constituïda per dos classes de desitjos, que Brown i Levinson (1987) denominaran imatge negativa o territori (el desig

interlocutors, en molts altres, no s'atenua amb la intenció de minimitzar un desacord o una opinió que podria atacar la imatge dels altres: “la atenuación presenta diferentes formas lingüísticas de expresión y [...] su función puede ser cortés (proteger la imagen ajena) o no serlo, y emplearse, entonces, para otros fines (como por ejemplo, proteger solo la imagen propia)” (Briz i Albelda, 2010, p. 239).

D'altra banda, per a l'estudi de l'atenuació en una interacció concreta, la millor premissa de la qual es pot partir és aquella que considera que els atenuants són, com s'assenyala en Briz (1995) “estrategias, movimientos tácticos para ganar en el juego conversacional, minimizadores del decir o de lo dicho, a la vez que, dialógicamente, del desacuerdo, ya sea en el plano local, es decir, en algunas de las intervenciones, intercambios, ya sea en el plano global de la conversación” (p. 163). Per tant, la dicotomia bàsica amb què es pot operar és l'oposició entre els procediments d'atenuació del que s'ha dit o del *dictum* (atenuació intraproposicional o de l'enunciat) i l'atenuació del *modus* o del dir (atenuació extraproposicional o de l'enunciació) (Briz, 2005, p. 79).

2.2. *La conversa col·loquial: el gènere conversacional i el registre col·loquial*

Una vegada definit el concepte d'atenuació, cal fer referència al gènere escollit en aquest estudi per a l'anàlisi d'aquest fenomen pragmàtic: la conversa col·loquial. Les cinc converses analitzades comparteixen trets conversacionals pel que fa al tipus de discurs – oral, dialogal i immediat; retroalimentat i cooperatiu; dinàmic i amb alternança de tornos no predeterminada– i trets col·loquials relatius al registre d'ús – no planificat, no transaccional, de to informal–, segons Briz i grup Val.Es.Co. (2002, p. 18). El grau de col·loquialitat, segons els mateixos autors, ve determinat per una sèrie de paràmetres: a major presència de tals paràmetres, més caràcter prototípicament col·loquial tindrà la conversa, mentre que l'absència d'algun tret farà que siga de caràcter col·loquial perifèric. Els paràmetres són: relació d'igualtat social i funcional entre els interlocutors, relació vivencial de proximitat, marc d'interacció familiar i temàtica no especialitzada de la interacció.

La conversa, en ser un procés elaborat “sobre la marxa” entre dues o més persones, pot semblar caòtica, ja que es produeixen falsos començaments, discordances, el·lipsis, etc.,

---

d'actuar lliurement sense veure's limitat per l'actuació dels altres, gaudint de la integritat territorial) i imatge positiva (la recerca de l'aprovació, el desig de que els altres aproven o valoren les nostres intencions o actes). Per tant, podríem dir que la imatge és, com apunten Briz i Albelda (2010, p. 240): “el deseo que las personas sentimos de ser valorados positivamente por los demás, apreciados o respetados. Gozamos de un prestigio y de una honra que queremos salvaguardar y somos conscientes de que hay determinadas acciones, como recibir críticas, humillar, dar órdenes, prohibir, o hacer preguntas indiscretas, que pueden incomodarnos”.

però diferents autors han mostrat que respon a una lògica interna. Cada vegada més autors s'interessen per analitzar, revaloritzar i donar-li un estatus propi a la gramàtica dialògica davant de la gramàtica tradicional, tendència que s'aprecia en diverses llengües. Precisament, crida l'atenció Linell (1996, p. 28) sobre el fet que la nostra concepció del llenguatge es veu influenciada per una llarga tradició que atorga superioritat a l'anàlisi del llenguatge escrit, cosa que repercuteix en l'aparell conceptual amb el qual ens acostem al llenguatge parlat –en textos, diccionaris, transcripcions–; això és el que Linell denomina *the written language bias*. Així, el projecte d'elaboració del Corpus general d'espanyol parlat del grup Val.Es.Co. (Briz i grup Val.Es.Co., 2002), parteix de la hipòtesi inicial que la conversa col·loquial es regeix per un conjunt d'estructures i estratègies de base pragmàtica, que es van constituint en el procés d'interacció i no responen, per tant, a una simple transgressió de la gramàtica oracional.

Sobre el concepte de registre, indiquen Briz i grup Val.Es.Co. (2002) que “Los registros son modos de habla *determinados* por la situación comunicativa y por los rasgos del usuario y, a su vez, *favorecidos* por el tipo de discurso” (p. 27). D'aquests tres factors –perfil d'usuari amb les seves característiques sociolectals i dialectals, tipus de text i situació–, la situació és jeràrquicament predominant, per la qual cosa s'entén el registre com la variació del llenguatge segons la situació d'ús, amb dos extrems en l'escala, el registre formal i el registre col·loquial. Aquests registres ocuparien els pols extrems d'un continu imaginari on s'intercalarien una sèrie de registres intermedis; en una mateixa conversa, podrien alternar en funció, per exemple, dels temes que es van tractant (Briz, 1998, p. 26).

Pel que fa al registre informal o col·loquial, els trets que el defineixen encaixen perfectament en la modalitat discursiva de la conversa, de manera que habitualment aquesta adopta el registre col·loquial, sent doncs, la conversa, el mode discursiu prototípic del col·loquial⁶.

Així doncs, la conversa col·loquial es caracteritza per la presència d'uns trets situacionals o col·loquialitzadors i d'uns trets primaris. No obstant això, només cal la presència d'un o diversos d'aquests trets perquè la conversa pugui caracteritzar-se com col·loquial (Briz, 1997, p. 14) i davant l'absència d'un dels trets col·loquialitzadors, es planteja el procés de col·loquialització. És possible que en una situació contextual trobem algun factor que aïlladament no seria propi d'un registre col·loquial, però que es compensa

⁶ No obstant això, aquest registre col·loquial és susceptible d'aparèixer en altres tipus de discurs. Cal tenir en compte que la noció de registre col·loquial (R.C.) és més extensa que la de conversa col·loquial (C.C.)

per un altre tret situacional de caràcter informal. Per exemple, el cas d'un taxista i un metge ingressats a la mateixa habitació d'un hospital: el marc quotidià i la relació vivencial de proximitat compensarien el factor de desigualtat funcional (Briz, 1995, p. 31). Cal observar, en aquest sentit, el predomini del factor funcional (situacional) sobre altres factors, com ara la jerarquia social dels interlocutors o el grau d'instrucció (Briz i Grup Val.Es.Co., 2002, p. 27). A la figura 1, extreta d'Albelda (2004): "Cortesía en diferentes situaciones comunicativas. La conversación coloquial y la entrevista sociológica semiformal", podem veure els trets situacionals i discursius de la conversa col·loquial en comparativa amb els trets del gènere de l'entrevista semiformal:

	PARÁMETROS COMPARATIVOS	Conversación coloquial	Entrevista semiformal
RASGOS SITUACIONALES	<i>1. Relación vivencial entre los interlocutores</i>	PROXIMIDAD	NO PROXIMIDAD
	<i>2. Marco de interacción</i>	FAMILIAR/ COTIDIANO	TRANSACCIONAL
	<i>3. Relación social/funcional de los interlocutores</i>	IGUALDAD SOCIAL Y FUNCIONAL	+/- IGUALDAD SOCIAL/ DESIGUALDAD FUNCIONAL
	<i>4. Temática</i>	NO ESPECIALIZADA	NO ESPECIALIZADA
RASGOS DISCURSIVOS	<i>5. Toma de turno</i>	NO PREDETERMINADA	PREDETERMINADA
	<i>6. Tono</i>	INFORMAL	SEMIFORMAL
	<i>7. Planificación</i>	AUSENCIA	+/-PRESENCIA
	<i>8. Finalidad</i>	INTERPERSONAL	TRANSACCIONAL
	<i>9. ¿Dinamismo, tensión dialógica?</i>	SÍ	NO o muy poca

Figura 1. Trets discursius i situacionals de la conversa col·loquial i de l'entrevista semiformal. Extret d'Albelda Marco (2004, p. 113)

Una vegada justificada l'elecció del gènere conversacional i del registre col·loquial, és a dir, de la conversa col·loquial, passarem a explicar els altres dos termes claus d'aquest treball: la *prototipicitat* i la *periferietat* de les converses col·loquials. Això està en estreta relació amb la variació pragmàtica (Briz, 2010), per la qual entenem els canvis que, en virtut de la situació, poden patir en la interacció els registres o estils de comunicació, així com les maneres de realització d'aquests, que són els gèneres discursius, i, per tant, tota l'activitat estratègica (Briz, 2012, p. 90). Entenem per situació, segons la proposta Val.Es.Co. (Briz, 1995: 25 i ss.; Briz i grup Val.Es.Co., 2002; Briz, 2010 i 2012), un feix de trets vinculats:

- a) A la major o menor relació d'igualtat social o funcional entre els interlocutors que participen en la interacció (estrats socials i rols),
- b) A la major o menor relació vivencial de proximitat (sabers compartits, acostament

- interpersonal) entre els interlocutors,
- c) Al marc o a l'espai interaccional més o menys quotidià,
- d) A la major o menor quotidianitat temàtica de l'esdeveniment comunicatiu i
- e) Al la finalitat més o menys interpersonal.

Al seu torn, a major o menor presència d'aquests trets s'associen, respectivament,

- f) Un grau major o menor de planificació sobre la marxa i
- g) Un to més o menys informal.

En altres paraules, segons la proposta Val. Es.Co., cal distingir entre situacions de més o menys col·loquialitat i situacions de més o menys formalitat, cosa que té conseqüències sobre tot el mapa diafàsic. A la figura 2 s'expliquen de forma detallada tots aquests trets situacionals que ja s'han comentat anteriorment i que converteixen un conversa col·loquial en prototípica o en perifèrica:

Escalas de la variación situacional (Briz, 2010)

ESCALAS DE LA VARIACIÓN SITUACIONAL			
←-----		-----→	
EJE DE LA COLOQUIALIDAD CONSTELACIÓN COMUNICATIVA COLOQUIAL + INMEDIATEZ COMUNICATIVA		EJE DE LA FORMALIDAD CONSTELACIÓN COMUNICATIVA FORMAL - INMEDIATEZ COMUNICATIVA	
+	-	-	+
COLOQUIAL PROTOTÍPICO	COLOQUIAL PERIFÉRICO	FORMAL PERIFÉRICO	FORMAL PROTOTÍPICO
RASGOS COLOQUIALIZADORES		RASGOS DE FORMALIDAD	
+relación de igualdad	-/+	-/+	-relación de igualdad
+relación vivencial	-/+	-/+	-relación vivencial
+marco interacción cotidiano	-/+	-/+	-marco interacción cotidiano
+cotidianidad temática	-/+	-/+	-cotidianidad temática
DE RESULTAS: RASGOS PROPIOS DEL REGISTRO COLOQUIAL		DE RESULTAS: RASGOS PROPIOS DEL REGISTRO FORMAL	
+planificación sobre la marcha	-/+	-/+	-planificación sobre la marcha
+fin interpersonal	-/+	-/+	-fin interpersonal
+tono informal	-/+	-/+	-tono informal
<i>Control menor de lo producido (pérdida de sonidos, vacilaciones, reinicios y vueltas atrás...), deixis extrema, léxico poco preciso (proformas...), tratamiento cercano o familiar (tuteo, apelativos cariñosos, menos atenuación...), orden pragmático de las palabras, etc.</i>		<i>Control mayor de lo producido (pronunciación cuidada...), léxico preciso (a veces, técnico), tratamiento de distancia (con "usted", formas de cortesía, más atenuación...), orden sintáctico de palabras, etc.</i>	
+diferencias dialectales	-/+diferencias dialectales	-/+diferencias dialectales	-diferencias dialectales
+diferencias sociolectales de sexo y edad	-/+diferencias sociolectales de sexo y edad	-/+diferencias sociolectales de sexo y edad	-diferencias sociolectales de sexo y edad
-diferencias sociolectales de nivel sociocultural	+/-diferencias sociolectales de nivel sociocultural	-/+diferencias sociolectales de nivel sociocultural	+diferencias sociolectales de nivel sociocultural

Figura 2. Escalas de la variació situacional. Extret de Briz i Albelda (2013, p. 294).

D'aquesta manera veiem com els trets situacionals i els registres que aquests afavoreixen entren en correlació amb una sèrie de fets lingüístics que faciliten o no l'ús del mecanisme pragmàtic de l'atenuació.

3. Metodologia

3.1. Definició operativa d'atenuació i cultures d'acostament i d'allunyament

Una vegada definit i detallat el concepte d'atenuació, explicarem el mecanisme i/o els criteris que ens han permès detectar durant l'anàlisi del corpus que una determinada ocurrència és o no atenuant. Així doncs, seguint a Briz (1998, 2003, 2006) i a Briz i Albelda (2013) es proposen, a continuació, una sèrie de factors que poden contribuir al reconeixement d'una forma atenuada.

Els primers que s'han de tenir en compte són els trets situacionals en els quals es desenvolupa l'intercanvi comunicatiu. En primer lloc, és important saber en quin espai es realitza o es dona la conversa, és a dir, el marc físic en què aquesta es desenvolupa. Si es tracta d'un àmbit familiar o quotidià, hi haurà menys possibilitats que els parlants atenuen que si hi ha una finalitat transaccional en la conversa. No és el mateix que s'estiga parlant en un espai familiar i conegut que en un espai en el qual s'està amb l'objectiu d'aconseguir alguna cosa. Per posar un exemple, en una conversa familiar que es dona a la taula durant el dinar hi haurà, en principi, menys atenuació que en un despatx en el qual es fa una reunió entre empresaris.

En segon lloc, és rellevant la relació de poder, és a dir, la jerarquia entre els interlocutors. Quan hi ha una igualtat funcional i/o social entre els parlants, és més probable que els mecanismes d'atenuació que s'utilitzen siguin més aviat escassos. D'altra banda, si la relació entre els interlocutors és de desigualtat, ja siga funcional o social, el més segur és que l'atenuació siga major. No és el mateix mantenir una conversa amb els teus amics que amb el teu professor o la teva cap.

Molt relacionat amb l'aspecte anterior, hi ha un altre factor que cal tenir en compte i que resulta clau a l'hora de saber si una conversa serà més o menys atenuada: el grau de proximitat i el coneixement comú compartit entre els interlocutors⁷. A major relació vivencial de proximitat, menor atenuació; aquest seria el cas de les converses entre persones

---

⁷ En aquest punt és important tenir en compte també el context sociocultural, que Hernández Flores (2002) defineix com el conjunt de “conocimientos compartidos en determinada sociedad sobre el modo de desarrollarse la interacción y sobre cómo se concibe en su seno la relación interpersonal” (p. 104).

que es coneixen i que tenen confiança⁸: amics, parents, col·legues i fins i tot coneguts. Per contra, quan no hi haja una relació vivencial de proximitat entre els parlants, els mecanismes d'atenuació tendiran a ser més, a causa del desconeixement entre les persones que s'estan comunicant⁹.

Finalment, resulta transcendental l'origen geogràfic i cultural del parlant, ja que hi ha països que tenen una cultura d'allunyament, i uns altres que tenen cultures d'acostament (Briz, 2004). Seguint a Briz i Albelda (2013), s'entén per cultura d'acostament aquella en la que, a través dels seus patrons culturals, presenta “una tendència a mostrar cercania social, a acortar los espacios interpersonales, a interferir directamente en la esfera privada de los demás, a establecer puentes de relación y confianza entre los interlocutores” (p. 248). En canvi, una cultura d'allunyament seria aquella que es caracteritza pel contrari, “por respetar el ámbito y el espacio personal de los demás, por mantener la deferencia y precaución en las relaciones sociales” (p. 248). “El español de muchas zonas de América, de acuerdo con los datos facilitados por algunos estudios empíricos, es, en general, más atenuado que el español europeo. Así, por ejemplo, el español europeo es más tolerante en el uso y frecuencia del imperativo sin atenuar que muchas variantes del español de América” (Briz i Albelda, 2013, p. 248). Segons açò, podríem dir que Espanya, per exemple, tindria una cultura d'acostament, i Mèxic, una cultura d'allunyament, tot i compartir tots dos la mateixa llengua. I això ja es fa molt més notori en el cas de països com el Regne Unit o Alemanya, països on la cultura és clarament més de distanciament que la nostra. D'aquesta manera, en països amb cultures d'acostament, l'atenuació serà menor, ja que tenen una forma de parlar i de comunicar-se molt més propera i familiar, i en països amb cultures d'allunyament l'atenuació serà major, ja que guarden molt més les formes a l'hora de comunicar-se¹⁰.

⁸ Com bé apunta Hernández Flores (2002): “convendría acotar lo que operativamente entendemos por *confianza*, dado que es un término en ocasiones difuso y que implica contenidos diferenciados culturalmente. Lo podemos acotar como *familiaridad* e *intimidación*, constituyendo un estilo de interacción basado en un modelo de relación donde el contacto y la proximidad psicológica son cotidianos, y donde hablar con confianza supone hablar sin reservas y sin temor a ofender al interlocutor” (pp. 46-47).

⁹ No obstant, encara que la relació vivencial entre els interlocutors siga de proximitat i de familiaritat, si la interacció té un caràcter o fi transaccional, l'ús de mecanismes d'atenuació pot veure's alterat, ja que ací l'interlocutor pot recórrer a l'atenuació per a reduir la força il·locutiva d'una ordre o d'una petició més o menys delicada. Per tant, direm que la relació vivencial de proximitat tendeix a fer que, en la majoria dels casos, els interlocutors utilitzen una menor quantitat de mecanismes atenuants, tot i que serà determinant el caràcter o fi de la interacció (interpersonal o transaccional).

¹⁰ Per a poder reconèixer si una determinada cultura és d'allunyament o d'acostament, Briz (2006), detalla una sèrie de trets que poden contribuir, gradualment, a jutjar una cultura de més acostament o de més distancia. Briz i Albelda (2013, p. 249) organitzen aquests trets en un quadre.

Així doncs, els trets que caracteritzarien la formalitat, és a dir, una situació formal, serien el marc físic transaccional, la desigualtat funcional i/o social, la relació vivencial de no proximitat i el fet de tenir una cultura d'allunyament. Com apunta Albelda, es pot derivar el següent principi: “A más rasgos formales, más posibilidades de que se emplee la atenuación (2010, p. 10). En definitiva, aquestes serien les característiques que ens ajudarien a determinar, en general, si una conversa té més o menys possibilitats que en ella es practique l'atenuació.

3.2. Paràmetres d'anàlisi

El principal paràmetre d'anàlisi que s'ha utilitzat en aquest estudi és la “Propuesta de ficha para el análisis pragmático de la atenuación en Ameresco”, inclosa dins del projecte de ES.VAR.ATENUACIÓN (www.esvaratenuacion.es). Es tracta d'una de les propostes més recents pel que fa a l'estudi de l'activitat mitigadora. Per a aconseguir-ho, aquest projecte panhispànic ha dissenyat una fitxa d'anàlisi (Albelda et alii, 2014) que ha servit de base als investigadors que s'hi han adscrit, i en la qual es tenen en compte variables situacionals, sociolingüístiques i enunciatives, així com un llistat de possibles procediments candidats a expressar les formes d'atenuació. Si bé en el desenvolupament de la fitxa s'exploren diversos paràmetres per a l'anàlisi (veure Albelda et alii, 2014, p. 5), per a aquest estudi s'han seleccionat els següents:

- A) Funció de l'atenuació
  - 1. Funció general de l'atenuant en el discurs
- B) Procediment lingüístic (o no lingüístic) emprat
  - 2. Tàctiques lingüístiques d'atenuació (procediments)
  - 3. Nombre de procediments d'atenuació emprats per acte

Així, en el present treball hem detectat la funció de l'atenuació i hem determinat els procediments lingüístics o no lingüístics emprats en cada cas. D'acord amb els autors mencionats (Albelda et alii, 2014, pp. 8-11), les funcions generals que pot exercir l'atenuant en el discurs són quatre:

- 0) Vetllar per si mateix, tot evitant o reduint el compromís del parlant amb allò dit, sense que intervinga un interès directament de la imatge. (Autoprotegir-se 1).
- 1) Vetllar per si mateix autoprotegint-se per allò dit o per allò fet (salvaguarda del jo, “curar-se en salut”), amb un interès de guanyar o de no perdre imatge. (Autoprotegir-se 2).

- 2) Prevenir una possible amenaça a la imatge de l'altre o un possible obstacle en la consecució d'una meta (salvaguarda jo-tu).
- 3) Reparar una amenaça a la imatge de l'altre o una intromissió en el territori de l'altre (salvaguarda jo-tu).

No obstant això, alguns autors com Albelda (2016) discuteixen l'existència de la funció 0 de l'atenuació, és a dir, l'“autoprotecció sense imatge”. Segons aquesta perspectiva es considera que en el moment de l'atenuació sempre es pretén protegir alguna imatge, ja siga la de l'interlocutor o interlocutors o la del mateix parlant. En l'anàlisi dels resultats, on sí que hi hem trobat algun cas, discutirem amb més profunditat aquesta qüestió.

Per una altra banda, hem fet una anàlisi, tant quantitativa com qualitativa, de les tàctiques lingüístiques d'atenuació, és a dir, dels procediments, les formes lingüístiques i els recursos verbals que s'utilitzen per a atenuar. En alguns casos l'atenuació es deixa veure per mitjà de procediments proposicionals (és a dir, l'atenuant afecta algun element del *dictum*) i en uns altres casos mitjançant procediments que actuen sobre l'enunciació (al *modus*), és a dir, extraproposicionals. Així doncs, la fitxa distingeix els següents procediments:

- 1) Modificadors morfològics interns: sufixos (diminutius).
- 2) Modificadors externs: quantificadors minimitzadors, aproximatius o difusors significatius proposicionals o extraproposicionals.
- 3) Termes o expressions més suaus en el contingut significatiu.
- 4) Utilització de paraules estrangeres.
- 5) Usos modalitzadors (“dislocats”) dels temps verbals.
- 6) Utilització de verbs, construccions verbals, així com de partícules discursives amb valor modal que expressen opinions en forma de dubte o probabilitat.
- 7) Utilització de verbs, construccions verbals i partícules discursives que expressen fingiment d'incertesa, d'incompetència o d'ignorància.
- 8) Construccions acotadores de l'opinió.
- 9) Peticions, preguntes, mandats o ordres expressades de forma indirecta.
- 10) Expressions de disculpa.
- 11) Estructures sintàctiques o significats condicionals, concessius o temporals, que modifiquen i restringeixen l'abast de l'acte de parla.
- 12) Partícules i construccions justificadores o d'excusa.
- 13) El·lipsi de la conclusió, estructures suspeses o estructures truncades.
- 14) Impersonalitzacions (I).

- 15) Impersonalitzacions (II) a través del recurs a l'estil directe.
- 16) Moviments de reformulació.
- 17) Concessivitat.
- 18) Partícules discursives evidencials.
- 19) Partícules discursives i expressions de control de contacte.
- 20) Ús de formes de tractament i de fórmules apel·latives convencionalitzades.
- 21) Utilització d'elements prosòdics, paralingüístics o gestuals.
- 22) Altres.

Dins de cada procediment, es distingeixen “submecanismes” que van numerant-se, i en el cas que aquest procediment no s'utilitzi en aquest acte de parla, es marcarà a l'Excel amb un 0. Això es pot veure, per exemple, en el tercer mecanisme:

3) Termes o expressions més suaus en el contingut significatiu que altres possibles alternatives del seu mateix paradigma significatiu: lítotes, eufemismes.

- 1. Termes o expressions més suaus: lítotes
- 2. Termes o expressions més suaus: eufemismes.
- 0. No termes o expressions més suaus.

Així, hem introduït tota la informació que ens proporciona la fitxa en un document Excel que ens ha permès de dur a terme l'anàlisi manual de les converses i extraure els resultats de l'anàlisi del nostre corpus:

Fragment amb atenuació	0 Variable qualitativa	1 Funció	2.1 Sufi x	2.2 Mod. ext.	2.3 Ter. sua us	2.4 Estr ang.	2.5 T.ve rbal	2.6 Pro babi l. du bte	2.7 Fingir ignora ncia	2.8 Acot. opini ó	2.9 Pet. i ndir ecte	2.10 Discul pa	2.11 Cond/ conce s/tem p	2.12 Justifi c.	2.13 El·lips is	2.14 Impe rs (l)	2.15 Imper s (ll) E.dir.	2.16 Refor m.	2.17 Conc es.	2.18 Eviden c.	2.19 Contr. contac .	2.20 F.trata m/ape lat.	2.21 Prosò d/para lleng.	2.22 Altres	3 Nº tact.	
B: joo/ m'ho té que dir algú? (6") tens ganes de que t'unfle la careta	diminutiu - eta	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	
A: quin monyo portes? D: [com?] B: [de l'aire]	frase dita entre riures	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	1	
D: però que què què? A: home pues que el dus un poc llarguet ja D: però fa lleig? A: un poquet	home, un poc, diminutiu - et, un poquet	3	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	5	
D: per què?/// no està xulo (e)l monyo llarg? B: no perquè [tu ahí=] A: [no] B: =davant quan te se fa llarg te se fan cuatro pelos	perquè	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1

Figura 3. Exemple d'anàlisi del corpus amb Excel

Com veiem en la figura 3, primer hem copiat el fragment amb atenuació, marcant en roig la variable qualitativa i escrivint-la després en el quadre verd. A continuació, hem posat la funció que aquesta exercia, indicant de quin procediment es tractava i, finalment, hem assenyalat el nombre de tàctiques presents en el fragment atenuat.

3.3. *Corpus d'anàlisi*

Com hem dit, l'objectiu del treball és observar el contrast d'ús de l'estratègia pragmàtica de l'atenuació entre converses col·loquials prototípiques i converses col·loquials perifèriques. És per això que s'ha confeccionat (gravat i transcrit) un corpus propi. Les converses han estat obtingudes mitjançant gravacions secretes, cosa que suposa un gran avantatge pel fet que es tracta d'interaccions espontànies totalment verídiques i sense que els participants s'acoblen de cap manera a les expectatives que poguessen desxifrar en l'analista. Respecte a això assenyala Kasper (2000, p. 317), en realitzar una valoració de l'ús metodològic de diferents tipus d'interacció parlada, que el discurs autèntic està motivat i estructurat més aviat pels participants mateixos que pels objectius de l'analista.

Així doncs, s'ha realitzat la gravació secreta de cinc converses en català¹¹, dos de prototípiques i tres de perifèriques¹². Dins de les prototípiques hi ha una conversa que s'estableix durant un dinar familiar en què participen el pare, la mare, el fill i la filla (conversa C1) i una conversa entre tres amigues universitàries mentre sopen (conversa C2). A cadascun d'aquests interlocutors se'ls ha assignat una lletra inicial, de forma ordenada, és a dir, els parlants de la C1 són A, B, C i D, i els de la C2 seran E, F i A¹³. Cada conversa dura 21 minuts.

D'altra banda, també s'han gravat tres converses perifèriques. La primera és una reunió que tres estudiants mantenen amb un alt càrrec de la facultat per crear una associació de joves investigadors en llengua i cultura catalana (conversa C3). Té una duració de 23 minuts i els parlants són G, H, I i J. La segona conversa (conversa C4) s'estableix entre dos joves biòlegs i en ella tracten qüestions tècniques relacionades amb la seva

¹¹ Pel que fa al lloc de procedència dels parlants, cal dir que són de València, i que per tant, el català que parlen és el propi del bloc dialectal occidental, més específicament, el valencià. Encara que una gran part dels interlocutors són de Tavernes de la Vallidigna, comarca de la Safor, s'ha intentat que el corpus recollís parlants de diverses localitats diferents. Així, trobem parlants de l'Alcúdia (Ribera Alta), de Picassent (Horta Sud), de Burjassot (Horta Nord), de Xàtiva (la Costera), Calp (Marina Alta), Cullera (Ribera Baixa) i València ciutat.

¹² Se n'han gravat tres, una amb una durada de 23 minuts, i les altres dues sumen entre elles 19 minuts, de manera que en total hi ha 42 minuts de gravació i de transcripció.

¹³ La parlant A participa tant en C1 com en C2, i al ser la mateixa persona, se li ha conservat el nom de la lletra.

especialitat. Aquesta conversa dura 10 minuts i els seus parlants s'identifiquen amb les inicials K i L. Finalment, tenim una altra conversa perifèrica de 19 minuts (conversa C5), en què interactuen quatre companys de treball: un físic i tres administratius del departament on treballa aquest físic, identificats amb les lletres M, N, O i P. En aquesta parlen sobre un experiment que el departament va realitzar a un centre educatiu el dia anterior amb uns alumnes de primària.

Per tant, hem gravat, transcrit i recopilat un corpus propi en català de 42 minuts de converses prototípiques i 42 minuts de converses perifèriques, 84 minuts en total. Aquests 84 minuts estan formats per un total de 12.226 paraules. Com es pot deduir del que s'ha explicat anteriorment, respecte a la durada de les converses, s'ha fet un esforç perquè el corpus tinga els mateixos minuts de converses prototípiques que de perifèriques. Finalment, per a la transcripció d'aquest corpus, ens hem basat en els criteris de transcripció que segueix el corpus Val.Es.Co (Briz et alii, 2002), adaptant-los a la llengua catalana.

4. Resultats de l'anàlisi

Hem organitzat els resultats en dos blocs. En primer lloc, en el bloc 4.1 es presenten els resultats generals de l'anàlisi quantitatiu, en què s'informa del nombre de vegades que ha aparegut en el corpus cada tàctica lingüística d'atenuació, així com les vegades que apareix cada funció que pot exercir l'atenuant en el discurs. A cadascuna d'aquestes informacions s'han afegit percentatges així com comentaris i determinades comparacions interessants pel que fa als resultats obtinguts. Creiem que és pertinent mostrar primer els resultats generals de l'estudi del corpus perquè aquests ens ajudaran a entendre millor després la comparativa entre converses col·loquials prototípiques i converses col·loquials perifèriques. A més, també ens serveix per fer-nos una idea de quins podrien ser els mecanismes d'atenuació més utilitzats pels catalanoparlants quan estableixen converses col·loquials. En segon lloc, en el bloc 4.2 s'ha efectuat el mateix procediment però amb els resultats de l'atenuació en la comparativa prototípiques-perifèriques.

4.1. Resultats generals

Després de l'anàlisi de 84 minuts corresponents a les cinc converses, dos prototípiques (42 minuts) i tres perifèriques (42 minuts), s'han identificat 439 tàctiques lingüístiques

d'atenuació¹⁴. A continuació presentem els resultats d'aquesta anàlisi i s'assenyala el percentatge que cadascuna de les tàctiques lingüístiques representa dins del corpus analitzat:

Taula 1. Tàctiques lingüístiques d'atenuació: resultats generals

TÀCTIQUES LINGÜÍSTIQUES D'ATENUACIÓ: RESULTATS GENERALS		Nº	%
2.1	Modificadors morfològics interns: sufixos (diminutius)	42	9,56%
2.2	Modificadors externs: quantificadors minimitzadors, aproximatiu o difusors significatius proposicionals o extraproposicionals	38	8,65%
2.3	Termes o expressions més suaus en el contingut significatiu	10	2,27%
2.4	Utilització de paraules estrangeres	8	1,82%
2.5	Usos modalitzadors (“dislocats”) dels temps verbals	19	4,32%
2.6	Utilització de verbs, construccions verbals, així com de partícules discursives amb valor modal que expressen opinions en forma de dubte o de probabilitat	18	4,10%
2.7	Utilització de verbs, construccions verbals i partícules discursives que expressen fingiment d'incertesa, d'incompetència o d'ignorància	1	0,22%
2.8	Construccions acotadores de l'opinió	0	0%
2.9	Peticions, preguntes, mandats o ordres expressats de forma indirecta.	8	1,82%
2.10	Expressions de disculpa	0	0%
2.11	Estructures sintàctiques o significats condicionals, concessius o temporals que modifiquen i restringeixen l'abast de l'acte de parla	4	0,91%
2.12	Partícules i construccions justificadores o d'excusa	57	12,98%
2.13	El·lipsi de la conclusió, estructures suspeses o estructures truncades	30	6,83%
2.14	Impersonalitzacions (I)	9	2,05%
2.15	Impersonalitzacions (II) a través del recurs a l'estil directe	26	5,92%
2.16	Moviments de reformulació	36	8,20%
2.17	Concessivitat	34	7,74%
2.18	Partícules discursives evidencials	3	0,68%
2.19	Partícules discursives i expressions de control de contacte	41	9,33%
2.20	Ús de formes de tractament i de fórmules apel·latives convencionalitzades	35	7,97%
2.21	Utilització d'elements prosòdics, paralingüístics o gestuals	15	3,41%
2.22	Altres	5	1,13%

La Taula 1 mostra que l'estratègia lingüística d'atenuació a la qual recorren els catalanoparlants del nostre corpus amb més freqüència és la utilització de partícules i construccions justificadores o d'excusa, amb un 12,98% de presència en el corpus. En la majoria dels casos es tracta de partícules com “és que”, “perquè”, “que” [causal], “el que passa és que”, etc., com podem veure en els exemples extrets de la conversa C1 que es mostren a sota. Crida l'atenció el fet que en moltes ocasions aquestes partícules apareguen després d'actes de parla en què el parlant expressa una negació, és a dir, immediatament

¹⁴ Cal assenyalar que el nombre total de tàctiques emprades ascendeix a 490. Aquesta diferència de 51 tàctiques s'explica pel fet que es poden utilitzar tres tàctiques, per exemple, que es corresponen amb el model 2.1, tenint en compte aquests tres mecanismes a l'hora de fer el recompte del nombre de tàctiques emprades en el model 2.1, però no en comptar totes les vegades que apareix l'atenuant sota el model aquest. Per exemple, en un acte de parla poden utilitzar-se tres diminutius, però posem un 1 dins de l'apartat 2.1. Aquest és el motiu pel qual es produeix aquest desajust, centrant-nos finalment en la quantitat de 439, però tenint en compte que s'empenen 51 estratègies més, encasellades dins dels diferents models o tipus de tàctiques.

després de l'adverbi “no”, adverbi que, en expressar disconformitat, segurament haja afectat tant a la imatge del parlant com a la del receptor, de manera que aquest intenta reparar el dany causat i mitigar la disconformitat respecte a alguna cosa mitjançant aquest tipus de partícules. Això es deixa veure amb claredat tant a l'exemple (1) com a l'exemple (2):

- (1) A: a on vas tan carregaat?
 D: jo què sé!
 C: [noo]
 D: [a(i)xò] no es lo que voleu?
 A: no no/ jo (he) demanat soles [una poma]
 C: [(((CRIT)))]
 D: pues lo a(l)tre pa mi
 B: no/ **és que** jo/ sancera no la vullc (C1: 177-178)
- (2) D: jo (e)l cul no sé lo que (é)s
 B: al cul no/ **perquè** ell cul no (e)n vol (C1: 406-407)
- (3) C: noo/ fa un fred [que- que pela]
 D: [per què no] el minjes l'arròs/ del puxero **que** estarà súper bo? (C1: 108-109)

En l'exemple (3), l'ús d'aquesta tàctica està motivat per una altra raó, diferent a l'anterior. El que el parlant D pretén, en última instància, és que C es mengi l'arròs. Podríem dir que el missatge que D vol transmetre a C és, en el fons, un acte directiu: “Menja't l'arròs”. Però la comunicació té també una part social, és a dir, el parlant utilitzarà tècniques, com ara l'atenuació, que li permetran aconseguir la finalitat que persegueix de forma més fàcil, sempre amb l'intent de protegir la pròpia imatge i, en molts casos, també la dels interlocutors. En aquest cas el parlant D intenta protegir la seua imatge no recorrent a un acte de parla directiu, ja que aquest podria danyar també la imatge de l'interlocutor. Així, el parlant D, interiorment, passaria per tres fases d'elaboració del missatge abans d'emetre'l:

0. “Menja't l'arròs”.
1. “**Per què no** et menges l'arròs?”: Ací el que fa el parlant és expressar l'acte directiu, la petició, de forma indirecta a través d'una formulació negativa¹⁵.
2. “Per què no et menges l'arròs/ del putxero **que** estarà súper bo?”: Finalment, al mecanisme atenuador que expressa un cert grau d'indirecció, li afegim un *que* justificador. Amb açò, D, li dóna un motiu més a C perquè es mengi l'arròs, i, a més, mitiga la força il·locutiva de la pregunta formulada anteriorment.

¹⁵ Seguint la fitxa per a l'anàlisi pragmàtic de l'atenuació inclosa en el projecte de ES.VAR.ATENUACIÓN, en l'oració 1 es faria ús del mecanisme 2.9 : “Peticions, preguntes, mandats o ordres expressats de forma indirecta” (o amb cert grau d'indirecció), bé amb una formulació afirmativa o negativa (en aquest últim cas, donant per fet que es nega el supòsit del que es vol demanar) i, així mateix, amb fórmules ritualitzades com “per favor”.

Per això diem que l'atenuació pragmàtica és una estratègia lingüística, ja que ajuda el parlant a protegir la seva imatge i la dels que l'envolten, amb la finalitat última de ser més efectiu durant l'acte comunicatiu. Finalment, cal dir que la justificació no és únicament l'estratègia lingüística d'atenuació més utilitzada pels catalanoparlants en la mostra analitzada, sinó que, en general, és l'acció més típica dels intercanvis conversacionals: les persones, quan parlen, es justifiquen, i justifiquen sempre allò que diuen.

Un altre mecanisme pragmàtic d'atenuació molt freqüent en el corpus analitzat és la utilització de modificadors morfològics interns, com els sufixos (especialment els diminutius), amb un 9,56% de representació.

- (4) O: ell és ((morrudet)) i ella no és ((morrudeta))
 P: sí sí
 M: (( ))
 O: ((ell és xatet))// ella és una a(l)tra dona// ella ha de fer-se

(C5: 135-138)

En (4) podem veure amb claredat la utilització d'aquesta estratègia atenuadora. El parlant O està apel·lant a una persona, a la qual descriu amb uns adjectius que tenen una connotació negativa i, per contrarestar-la, recorre a diminutius. Amb això no només aconseguix protegir la imatge de la persona de qui està parlant, sinó que a més, protegeix la seua pròpia, la qual cosa demostra, per dir-ho d'alguna manera, que és una persona “educada” i que no expressa les coses de forma brusca. Aquests casos en què hi ha un intent d'(auto) protecció, serien, doncs, atenuants. Però al llarg del nostre corpus també hem trobat diminutius que no actuarien com a mecanismes atenuants. En primer lloc, és important deixar constància que els catalans, i més especialment els valencians, tenen una tendència a utilitzar una gran quantitat de lèxic amb diminutius¹⁶: “menudet/a”, “xiquet/a”, “calentet/a”, “coseta”, “grandet/a”, “dificilet/a”, “boniquet/a”, “flaquet/a”, “grosset/a”, “baixet/a”, “poquet/a”, etc. Fins i tot a aquells adjectius que ja porten adscrits al seu significat una connotació de “més menuts”, els posen un sufix diminutiu, com és el cas de “menudet” (“menut” per sí mateix ja significa petit però li afegixen a més una altra connotació atenuant mitjançant el diminutiu) o “poquet”.

¹⁶ A propòsit dels diminutius, Moratín va ser un autor que va mantenir un vincle especial amb el valencià, i s'arribà a considerar fins i tot bilingüe. Azorín, en el seu article *Moratín en Valencia*, publicat al ABC (16/09/1962) parla sobre el valencià i les particularitats del seu lèxic i afirma que “el habla valenciana está cuajada, esmaltada de diminutivos. El diminutivo encuentra su natural elemento en el hablar valenciano” (1962, p. 77). Es pot veure la pàgina del diari en què es publica aquest article en el següent enllaç: <http://hemeroteca.abc.es/nav/Navigate.exe/hemeroteca/madrid/abc/1962/09/16/077.html>

En tots aquests casos, estariem parlant d'un tipus particular de diminutius morfològics interns, més concretament de sufixos: es tractaria de paraules amb un diminutiu està lexicalitzat en major o menor grau. Centrem-nos en el següent exemple:

- (5) B: n'hi ha **garreta**
 A: **garreta** què és?
 B: ternera

(C1: 278-280)

En l'exemple (5) ens crida l'atenció la paraula “garreta”. Aquesta és una paraula que en català gairebé sempre s'utilitza en diminutiu, ja que “garra” no s'empra¹⁷. Ací sorgeix el problema de si aquests usos tan àmpliament estesos i convencionalitzats expressarien atenuació. El morfema està lexicalitzat en la paraula, és a dir, els parlants han perdut la consciència que es tracta d'un diminutiu, i això els porta a desplaçar la paraula original “garra”, pel seu diminutiu “garreta”, el qual ja fan servir com a paraula original. Això passa perquè els parlants estan molt familiaritzats ja amb aquests usos i llavors es produeix una pèrdua de consciència. Així, aquests casos de lexicalització són freqüents en les converses en català i resulten molt interessants, ja que en ells veiem la utilització d'una tàctica lingüística d'atenuació, però en realitat aquesta ha perdut el seu valor diminutiu i atenuant, perquè s'ha perdut la consciència i la paraula està completament lexicalitzada. Una cosa semblant passa amb el diminutiu emprat en el següent exemple:

- (6) N: i va estar aixina tota la nit/// de dia/ encaraa mon anàrem i encara estava mm hi havia gel/// ii vaig fer un xicotet vídeo (3') és-és este

(C5: 18-19)

“Xicotet” és una paraula que, com “garreta”, sols s'utilitza en la seua forma diminutiva i, segons el *Diccionari de la Llengua Catalana* de DIEC 2, significa “petit”. Aquest adjectiu prové del substantiu “xicot”, que significa “noi”. Així doncs, veiem que, encara que sí que existisca i s'utilitze la paraula originària “xicot”, el significat canvia, ja que al posar-li el diminutiu es converteix en un adjectiu que indica petitesa. És curiós també el fet que la paraula “xicot” s'utilitze moltes vegades amb una connotació augmentativa, ja que és emprada per fer referència a un xic gran o que ha crescut molt en poc temps. Aquestes dues paraules, “garreta” i “xicotet”, podrien considerar-se, doncs, (completament)

¹⁷ Encara que en el diccionari sí que apareguen les dues paraules, *garra* i *garreta*, i per tant normativament *garra* sí que existisca, l'ús no ens diu el mateix, ja que els parlants utilitzen majoritàriament la forma en diminutiu, caient progressivament la paraula original en l'oblit.

lexicalitzades. No obstant això, trobar una paraula amb un diminutiu totalment lexicalitzat, és bastant complicat. Els exemples esmentats en la pàgina anterior (“menudet/a”, “xiquet/a”, “calentet/a”, “boniquet/a”), presenten un grau més baix de lexicalització, i això dependrà de molts factors, sobretot de les variables situacionals, sociolingüístiques i enunciatives. Fixem-nos en el següent exemple:

(7) P: la coo-mira!

M: la copa de cervesa? per a beure-la fresqueta?

(C5: 23-24)

En la paraula “fresqueta”, ja estaríem davant d'un cas diferent. “Fresqueta” prové de l'adjectiu “fresca”, i aquesta paraula sí que s'utilitza de forma regular, per tant, “fresqueta” no seria una paraula completament lexicalitzada, ja que els parlants no han perdut la consciència que es tracta d'un diminutiu. No obstant això, sí que cal assenyalar que els parlants estan molt familiaritzats amb l'ús de la forma en diminutiu, i arriba fins i tot a utilitzar-se més la forma diminutiva que la forma original. Això fa que el fet d'emprar el diminutiu no siga una cosa tan intencional, és a dir, el parlant no l'utilitza perquè vulga atenuar, sinó perquè d'alguna manera l'ús del diminutiu en aquesta paraula està en cert punt automatitzat o convencionalitzat. Així, quan el parlant M, diu “per a beure-la fresqueta?” no vol dir que la copa de cervesa estiga menys fresca, es tracta, en certa manera, d'un ús més o menys lexicalitzat. De la mateixa manera, quan algú diu “Quina xiqueta més boniqueta”, no vol dir que siga menys bonica que si diu “Quina xiqueta més bonica”.

Per tant, el fet de considerar o no una forma diminutiva com a estratègia atenuant dependrà del grau de lexicalització que l'esmentat diminutiu presente. És per això que, com hem apuntat anteriorment, cal tenir en compte una sèrie de trets discursius i situacionals com la relació vivencial entre els interlocutors (+/- proximitat), el marc d'interacció (familiar o transaccional), la relació social / funcional dels interlocutors (+/- igualtat social i funcional), la temàtica (especialitzada / no especialitzada), la presa de torn (per defecte / no per defecte), el to (formal / informal), la presència o absència de planificació, la finalitat (interpersonal o transaccional) i el fet que hi ha dinamisme o tensió dialògica. També serà fonamental veure si amb aquesta paraula s'està danyant o s'està amenaçant la imatge de l'altre, ja que en aquest cas, el diminutiu sí que tindria una funció clarament atenuant.

Un altre mecanisme atenuant molt utilitzat dins del corpus és la utilització de partícules discursives i expressions de control de contacte, amb un 9,33% de representació. En els exemples (8) i (9) podem veure com el parlant L recorre a aquesta estratègia:

- (8) K: per a grups aixina més genèrics sí
 L: més generals/ **no?**
 K: sí (C4: 40-42)
- (9) L: però més vingut a menos també **eh?**
 K: més brut
 L: (RIURES) també
 K: normalment/ quant veus uno aixina/// amb els pelets eixos
 L: hm// sí Romana em va dir que només n’hi havia com a dos o tres [espècies] (C4: 140-144)

Les dos variables qualitatives assenyalades, “no?” i “eh?”, són les partícules més freqüents per expressar control de contacte. Tant en (8) com en (9), el parlant fa una afirmació, i, a continuació, afegeix les partícules per llevar-li força i pes a aquestes afirmacions, és a dir, per atenuar, ja que aquestes haurien pogut danyar la imatge de l’altre o constituir una intromissió en el seu territori. D’aquesta manera, L aconsegueix autoprotegir pel que s’ha dit (salvaguarda del jo, “curar-se en salut”), amb un interès de no perdre imatge i, al mateix temps, prevenir o reparar una possible amenaça a la imatge de l’altre (salvaguarda jo-tu). Al mateix temps, a través d’aquests mecanismes atenuants, el parlant demana una confirmació a l’interlocutor, amb l’objectiu de que la força il·locutiva del que s’està afirmant siga compartida entre els dos, aconseguint d’aquesta forma descarregar responsabilitat a l’interlocutor del que ell diu.

Aquestes serien les tres tàctiques d’atenuació més freqüents. Els modificadors externs, com els quantificadors minimitzadors, aproximatius o difusors significatius proposicionals o extraproposicionals, amb un 8,65%, es converteixen en la quarta tàctica més emprada pels parlants que integren el corpus. En el següent exemple, veiem com el parlant B recorre, dins de la mateixa intervenció, a dos modificadors externs diferents:

- (10) B: astàs **un poquet a(i)xina** amenaça(d)or/ no?
 A: sí
 B: pues si jo vaig ahí voràs tu com tam(b)é t’avise de que vaig a trencar-te les dents
 C: no/ per favor (C5: 284-287)

B ataca directament al receptor, de manera que, abans de fer-ho, atenua primer a través d’un quantificador minimitzador (“un poquet”), i, després, a través d’un difusor significatiu com “a(i)xina”. D’aquesta manera està tractant de prevenir una possible amenaça a la imatge de l’altre o un possible obstacle en la consecució d’una meta. Prevé perquè sap que realment l’altra persona queda implicada per una acció que la pot danyar, doncs ataca el

territori de l'altre. En altres paraules, el que fa B és posar els mitjans perquè no sorgisca un problema amb l'interlocutor i prevé a través de la reducció com repercuteix allò dit.

Els moviments de reformulació, amb un 8,20% de representació, es converteixen en una altra tàctica molt utilitzada. Açò podria atribuir-se al factor de la immediatesa comunicativa¹⁸ amb què compten les converses col·loquials, ja que el parlant emet les seves paraules a mesura que les va pensant, i amb freqüència li és necessària la reformulació. Així, una de les causes per les quals aquesta seria una tàctica bastant utilitzada pot deure's al fet que tant en les converses prototípiques com en les perifèriques, al parlant li cal reformular i anar construint el seu discurs o la seva argumentació per no danyar la imatge de l'altre o la d'ell mateix. Això ho veiem en (10), per exemple, el fragment pertanyent a la conversa C3:

(11)I:	[paraules clau]//
quantas paraules clau?	
J: crec que vam diir ee/ no sé si eren deu [màxim]?	
G:	[noo]/ deu són
moltes	
H:	[no/ però→]
G: quatre o cinc ↑ quatre o ciinc ↑	
H: de vegades	
J: es veritat/ sí sí [deu era una a(l)tra cosaa]	
H: de vegades [ni- ni s'especifica tampoc]	
J:	[quatre quatre sí sí sí sí]
H:	[sí quatre o cinc paraules]
J: no m'enrecordava	
I: especifiqueu/ vull dir	
H: sí/ no però normalment no s'especifica tampoc les paraules de →	
I: només quatre o cinc/ no més	

(C3: 97-98)

Ací el parlant I, utilitza un acte directiu per indicar als altres parlants el que han de fer. Aquest verb en imperatiu podria constituir una amenaça a la imatge dels altres parlants i de la d'ell mateix (ja que pot semblar mal educat), de manera que el parlant opta per reformular a partir de la variable qualitativa “vull dir”.

¹⁸ Caffi ja ressaltava la importància d'aquest concepte: “In Caffi and Janney (1994) we emphasized the importance of the emotive aspects of communication as a neglected variable of pragmatic theories. Other psycholinguists suggest the notion of ‘stake’ as a crucial variable (Ghiglione, 1986). Wiener and Mehrabian’s (1968) ‘immediacy’, with reference to speakers’ emotive distance detectable in linguistic micro-choices in a context, is another potentially useful concept, as has been pointed out in Arndt and Janney (1987) and Caffi and Janney (1994)” (Caffi, 1999, p. 887).

- (12) A: que (e)stic donant vasco/ un poquet
 E: a [on]?
 A: [bueno] no tinc ni puta idea/ o sea en plan/
 E: (RIURES)
 A: la gramàtica i e-saps quants casos té?
 F: és molt difícil eh? el [euskera]

(C2: 179-184)

En l'exemple (12), podem veure fins a tres reformuladors en una mateixa intervenció: “bueno”, “o sea” i en “plan”. La parlant A diu que està estudiant basc, i quan comencen a preguntar-li coses, reformula i diu “no tinc ni puta idea”. Després d'aquesta expressió que reflecteix males maneres i ignorància (ja que en aquesta afirma que no sap res d'euskera), torna de nou a reformular, perquè la seva imatge no es veja danyada. Així, podem veure que reformula en dos casos: en primer lloc per no parèixer una “sobrada”, i, en segon lloc, per explicar que sí que sap una mica de basc, que tampoc és “tonta”. És curiós així mateix que el parlant canvie de codi en els tres casos: ho diu tot en català però per expressar els reformuladors canvia d'idioma.

Amb un grau també alt d'ocupació se situen els procediments referents a l'ús de formes de tractament i de fórmules apel·latives convencionalitzades (7,97%) i a l'ús de la concessivitat¹⁹ (7,74%). En l'exemple (13), pertanyent a la conversa C1, podem veure les dos tàctiques en un mateix acte de parla:

- (13) C: que// no es que no m'agrade! (3”) al puxero es pa fer-lo/// e- quan fa fred!
 B: **home**/ estem en hivern/ [estem a uno- estem a uno de febrer]
 C: **[home ja, però hui no fa fred]**

(C1: 79-81)

Són moviments estratègics relativament freqüents l'el·lipsi de la conclusió o les estructures suspeses o truncades, amb un 6,83%; les impersonalitzacions del segon tipus, que es construeixen a través de l'estil directe, amb un 5,92%; els usos modalitzadors (“dislocats”) dels temps verbals (4,32%) i l'ocupació de verbs, construccions verbals, així com de partícules discursives amb valor modal que expressen opinions en forma de dubte o de probabilitat, amb un 4,10% de representació en el corpus.

D'altra banda, tenim tàctiques que directament no apareixen en el corpus, com les construccions acotadores de l'opinió, o les expressions de disculpa, i altres molt poc

¹⁹ Amb l'ús de la concessivitat es fa referència a l'ocupació de moviments concessius-opositius que minimitzen la disconformitat dialògica o de partícules discursives concessives a l'inici d'una intervenció reactiva

freqüents, com són l'ús de verbs, construccions verbals i partícules discursives que expressen fingiment d'incertesa, d'incompetència o d'ignorància, amb tan sols una ocurrència (0,22%); les partícules discursives evidencials (0,68%) o les estructures sintàctiques o significats condicionals, concessius o temporals que modifiquen i restringeixen l'abast de l'acte de parla (0,91%).

Una vegada analitzades les tàctiques lingüístiques de l'atenuació, ens centrarem en les funcions generals que pot exercir l'atenuant en el corpus en general, sense assenyalar encara les diferències. Les funcions, com ja hem explicat anteriorment, són quatre:

Taula 2. Funcions generals de l'atenuant en el discurs: resultats generals

FUNCIONS GENERALS DE L'ATENUANT EN EL DISCURS: RESULTATS GENERALS		Nº	%
0	Vetllar per si mateix evitant o reduint el compromís del parlant amb allò dit, sense que hi haja un interès directament de la imatge. (Autoprotegir-se 1)	2	1,10%
1	Vetllar per si mateix autoprotegint-se pel que s'ha dit o pel que s'ha fet (salvaguarda del jo, <i>curar-se en salut</i>), amb un interès de guanyar o no perdre imatge. (Autoprotegir-se 2)	72	39,77%
2	Prevenir una possible amenaça a la imatge de l'altre o un possible obstacle en la consecució d'una meta (salvaguarda jo-tu).	97	53,59%
3	Reparar una amenaça a la imatge de l'altre o una intromissió en el territori de l'altre [salvaguarda jo-tu].	10	5,52%

Els nostres resultats ens indiquen que les funcions 1 i 2 s'utilitzen amb una freqüència molt semblant: els parlants vetllen per si mateixos autoprotegint-se pel que s'ha dit o pel que s'ha fet gairebé de la mateixa manera que intenten prevenir una possible amenaça a la imatge de l'altre o possible obstacle en la consecució d'una meta. No obstant això, en la conversa col·loquial en català de València prima més l'ús de la funció 2 i això podria tenir una explicació. Als catalanoparlants de la mostra analitzada els és més necessari prevenir possibles amenaces simplement perquè també amenacen o tendeixen a danyar més les imatges dels altres, a introduir-se en els seus territoris. Fixem-nos en l'exemple (14) de la conversa C3:

(14) I: el finançament **¿cómo vamos? ¿Vamos justitos/ no?**

H: clar **és que** veus/ **és que** no ho sabem! **vull diir/** perquè clar

(C3: 116-117)

Dins d'aquest acte de parla podem distingir diverses tàctiques lingüístiques: “vamos” (plural inclusiu), el diminutiu “-itos”, el reformulador “vull dir”, la partícula “no?” que expressa control de contacte o el “és que” justificador o d'excusa. Però l'estratègia més rellevant ací és el canvi de codi o l'ús de paraules estrangeres. El parlant I introdueix un tema punyent o compromès: el finançament. I què és el que fa a continuació? Canviar de codi, perquè la pregunta que fa tot seguit no resulte tan “amenaçadora”, per dir-ho d'alguna manera. A través de l'anàlisi del nostre corpus, hem vist com els catalanoparlants recorren a aquesta estratègia pragmàtica atenuadora amb freqüència, ja que amb el canvi de codi el parlant aconsegueix prevenir una possible amenaça a la imatge de l'altre o un possible obstacle en la consecució de la seva meta, recurrent, per tant, a la funció 2 de l'atenuació pragmàtica.

La funció tercera, en la qual el parlant repara una amenaça a la imatge de l'altre o una intromissió en el seu territori, no ha estat molt freqüent en el nostre corpus, ja que, en general, els parlants no han arribat a amenaçar directament la imatge dels interlocutors o a introduir-se en el seu territori, sinó que han tractat de prevenir aquesta possible amenaça abans que es donàs. Possiblement el motiu que explique la poca quantitat d'actes de parla amb la funció reparadora siga la temàtica, és a dir, en la gran majoria dels casos no es parla d'una tema polèmic o que presente problemes, per tant no es fa necessària la reparació. Finalment, com hem comentat anteriorment, el cas de la funció 0 és dubtós i polèmic alhora. Tot i que molts autors descarten aquesta autoprotecció sense imatge (vegeu Albelda, 2016), i defensen que no pot existir atenuació sense que no es veja protegida la imatge d'algun dels interlocutors, en el corpus emprat aquí, es registren exemples com el següent, en els quals, al nostre parer, està present la funció 0:

- (15) K: que si són grans/ sí /segur
 L: ah!
 K: sinó li fas aquesta que té més/// [més pelets]
 L: [més xicotets] (C4: 159-162)

En (15), els interlocutors són dos biòlegs que estan parlant sobre diferents espècies marines, i K li diu a L que analitze una determinada espècie perquè té més pelets. En aquest cas la tàctica lingüística d'atenuació és un modificador morfològic intern, el sufix “-et(s)”. Però, quina imatge es pretén protegir en aquest cas? En primer lloc, amb aquest diminutiu el parlant no intenta resguardar la seua imatge perquè no està dient res del que puga o haja de protegir-se; en segon lloc, tampoc prevé ninguna possible amenaça a la imatge de l'altre,

ja que el fet que l'animal tinga els pèls més grans o més menuts no implica una amenaça a la imatge de L, i, finalment, no repara tampoc cap dany o intromissió en la imatge o en el territori de l'altre, com podem observar en l'exemple. Per tant, resulta del tot acceptable l'opció de considerar aquest exemple com un cas en el qual l'atenuació exerceix la funció 0: K vetlla per si mateix evitant o reduint el compromís amb allò dit però sense que hi haja un interès directament de la imatge.

4.2. Resultats de l'atenuació en la comparativa converses col·loquials prototípiques-converses col·loquials perifèriques

Vists i comentats els resultats generals de l'anàlisi, farem un estudi comparatiu del mecanisme pragmàtic de l'atenuació entre les converses col·loquials prototípiques i les converses col·loquials perifèriques. Al marc teòric hem vist els trets que fan que una conversa siga col·loquial, i, en relació a la major o menor presència d'aquests trets, la conversa col·loquial serà prototípica o perifèrica. Aquestes característiques actuen en algunes converses del nostre corpus i produeixen canvis importants en elles. Per exemple, en la conversa C2, veiem com l'atenuació augmenta quan el tema de què s'està parlant és més formal o és menys usual i més seriós (hi ha un moment en què parlen de l'eusquera i de la seua situació dins el panorama lingüístic de la Península); en aquest sentit, ací influeix la quotidianitat temàtica. D'altra banda, en la conversa C3, influeix de manera notòria la relació vivencial entre els interlocutors, ja que, a mesura que va transcorrent la conversa, la confiança entre els parlants augmenta, perquè després d'estar una bona estona parlant ja es pot deduir com és una persona d'estricta, de seriosa, de simpàtica, etc. Açò donarà peu a la disminució de l'atenuació a mesura que va avançant la conversa i va sent més intensa la relació vivencial entre els parlants.

Com hem apuntat anteriorment, el nostre corpus està compost per dos tipus de converses: les prototípiques (C1 i C2) i les perifèriques (C3, C4 i C5). Els resultats d'aquesta anàlisi comparativa s'inclouen en la següent taula:

Taula 3. Resultats de l'atenuació en la comparativa prototípiques-perifèriques

TÀCTIQUES LINGÜÍSTIQUES DE L'ATENUACIÓ: C.PROTOTÍPIQUES-C.PERIFÈRIQUES					
CONVERSES PROTOTÍPIQUES			CONVERSES PERIFÈRIQUES		
Tipus de tàctica o procediment	Nº absolut de tàctiques	Percentatge en el corpus analitzat	Tipus de tàctica o procediment	Nº absolut de tàctiques	Percentatge en el corpus analitzat
Sufixos	22	10,67%	2.1	20	8,58%
Mod. externs	8	3,88%	2.2	30	12,87%
Expr. suaus	8	3,88%	2.3	2	0,85%
P. estrangeres	3	1,45%	2.4	5	2,14%
Mod. T. verbal	10	4,85%	2.5	9	3,86%
Dubte o probab.	9	4,36%	2.6	9	3,86%
Fingir ignoràn.	1	0,48%	2.7	0	0%
Acot. opinió	0	0%	2.8	0	0%
Pet. indirectes	7	3,39%	2.9	1	0,42%
Disculpa	0	0%	2.10	0	0%
Cond./ conces./ temp	1	0,48%	2.11	3	1,28%
Justificació	23	11,16%	2.12	34	14,59%
El·lipsi concl.	13	6,31%	2.13	17	7,29%
Impers. (I)	5	2,42%	2.14	4	1,71%
Impers. (II)	14	6,79%	2.15	12	5,15%
Reformulació	9	4,36%	2.16	27	11,58%
Concessivitat	9	4,36%	2.17	25	10,72%
Evidencialitat	2	0,97%	2.18	1	0,42%
Contr. contacte	17	8,25%	2.19	24	10,30%
F.tratam./apel.	31	15,04%	2.20	4	1,71%
Prosòd./paral.	11	5,33%	2.21	4	1,71%
Altres	3	1,45%	2.22	2	0,85%
TOTAL	206=46,92%	100%	TOTAL	233=53,07%	100%

Com podem veure, tot i que la diferència en termes quantitius no és molt gran, s'ha complert la segona hipòtesi que havíem plantejat al principi, ja que els resultats ens porten a afirmar que hi ha més mecanismes d'atenuació en les converses col·loquials perifèriques, amb un 53,07% de tàctiques atenuants en el corpus analitzat, que en les converses col·loquials prototípiques, amb un 46,92%. En general, a més col·loquialitat o immediatesa comunicativa, major relaxació lingüística, pragmàtica i social (Briz, 2006). Més concretament, aquesta relaxació es manifesta en un menor control del que s'ha produït, en la menor freqüència de l'estratègia d'atenuació: es relaxen les relacions interpersonals i amb això les activitats que vetlen per la imatge pròpia i aliena. D'aquesta manera, s'acompleix el principi defensat per Briz, segons el qual: "La situación de solidaridad o immediatez comunicativa está en correlación con la menor presencia de atenuantes" (2006, p. 15).

Estudiant més detingudament els resultats obtinguts, ens adonem que en les converses prototípiques el mecanisme d'atenuació més emprat és l'ús de formes de tractament i de fórmules apel·latives convencionalitzades, amb 31 ocurrences en total, enfront de les 4 de les perifèriques. Això té lògica, ja que en una situació més formal, en la

qual la relació vivencial entre els interlocutors és escassa o nul·la, no pots dirigir-te a ells amb aquestes formes de tractament, més pròpies d'una conversa entre amics o entre familiars, on la relació i el tractament proper és evident. En (16) veiem clarament l'ús d'aquesta tàctica:

- (16) A: **home**²⁰ / a lo millor sense bigot estaria millor
 B: a lo millor no/ segur

(C1: 338-339)

A les converses perifèriques, en canvi, el procediment més utilitzat són les partícules i les construccions justificadores o d'excusa. El fet que els interlocutors no es coneguen personalment (-relació vivencial), que es pretenga aconseguir alguna cosa a través d'aquesta interacció (finalitat transaccional) o el fet de no haver-hi una relació d'igualtat entre els parlants (I és el vicedegà de la facultat, i les altres parlants són estudiants) fa que els siga més necessari explicar o justificar el que s'ha dit, amb la intenció última de no danyar cap imatge i, conseqüentment, de no perdre-la. En el següent fragment podem observar com el parlant H utilitza en tres ocasions aquest tipus d'estratègia pragmàtica atenuadora:

- (17) H: clar anem un poquet// com se diu en el meu poble/ com cagalló per sèquia / **perquè és que** és de veres/ vullc dir
 G: (RIURES) presidencial!
 I: això és bo
 H: **és que** jo ja no sé

(C3: 145-149)

És significativa també la diferència que hi ha entre unes converses i altres en l'ús dels modificadors externs: quantificadors minimitzadors, aproximatius o difusors significatius proposicionals o extraproposicionals. Mentre que en les converses prototípiques comptabilitzem 8 casos d'aquest mecanisme (3,88%), en les perifèriques es recorre molt més a aquest tipus de modificadors atenuants, ja que s'utilitzen fins a 30 vegades, representant un 10,63%.

Finalment, ens aturarem en l'estratègia pragmàtica de la reformulació. Mentre que en les converses prototípiques aquesta representa un 4,36% (9 ocurrències), a les perifèriques, s'utilitza fins en un 16,64% de les vegades (27 ocurrències). Així, aquest 12,28% de diferència és força significatiu, ja que distingeix clarament unes converses de les

---

²⁰ Esta forma apel·lativa o fórmula de tractament és molt habitual en ambdós idiomes (*home* i *bombre*), però especialment en el català.

altres. Hem de tenir en compte que, per exemple, en les converses C3²¹, C4²² o C5²³, sempre hi ha una persona que està intentant explicar-li alguna cosa a l'altra, i en aquest procés explicatiu l'emissor recorre a aquesta estratègia d'atenuació per a assegurar-se que s'està explicant bé i que la seua argumentació és correcta, amb l'objectiu últim de no imposar-se als altres i no danyar, per tant, les imatges dels interlocutors o la seua pròpia. Així, en el moment que el parlant intenta construir correctament el seu discurs, implícitament, està tractant de protegir la seva imatge: una cosa és conseqüència de l'altra, perquè en intentar construir bé el discurs, intentem no “quedar malament”, és a dir, no perdre imatge. A la conversa C4 la reformulació és constant, com veiem en (18):

- (18) L: clar/ no ix a(i)xò)/ però mm pocs esquemes saps? (3') ii dubte que me trobe algo tipo açò
 K: no
 L: me darà a mí que no (2') **o seaa** la millor imatge que havia aconseguit era esta/// però (3') pues no sé (3') a(i)xò volia imprimir-m'ho antes de que passara lo de la// és que ahí me falta// un poc el carranc// **o sea** vaig fer gambes i me falta un poquet de// que és poquet/ és molt poquet// en un dia ho acabaria// **però claro** com/ no puc (2') **però bueno** (4') tu què tenies que fer? buscar// què?
- (C4: 121-127)

En canvi, l'ús d'aquest mateix mecanisme en les converses prototípiques és més baix, ja que només representa un 4,36%, i el motiu d'això pot residir en el fet que són converses no tan explicatives, en què hi ha més interacció i els temes tractats varien més, hi ha una major progressió temàtica, en no ser necessària l'explicació d'un tema concret o especialitzat, com passa en la major part de les converses perifèriques. Una vegada analitzades les tàctiques lingüístiques de l'atenuació de forma comparativa basant-nos en la prototipicitat de les converses col·loquials del nostre corpus, ens centrarem en les funcions generals que exerceix l'atenuant en les converses col·loquials i en les perifèriques:

²¹ És una reunió entre unes estudiants i una persona a qui van a la recerca d'ajuda per crear una associació de joves investigadors en llengua i cultura catalana; d'aquí que l'home els vaja preguntant i elles explicant quina és la seva proposta i el que necessiten.

²² En aquesta conversa un biòleg li explica a una xica que està acabant el Grau en Biologia, algunes coses referides a animals marins.

²³ Aquesta conversa s'estableix entre un químic i tres treballadors del departament, i aquest els ha d'explicar en moltes ocasions certes reaccions o experiments químics que ells no entenen.

Taula 4. Resultats de les funcions generals de l'atenuant en la comparativa prototípiques-perifèriques

FUNCIONS GENERALS DE L'ATENUANT EN EL DISCURS: C.PROTOTÍPIQUES- C.PERIFÈRIQUES					
C. PROTOTÍPIQUES			C.PERIFÈRIQUES		
Tipus de funció de l'atenuant	Nº absolut de funcions	Percentatge en el corpus analitzat	Tipus de funció de l'atenuant	Nº absolut de funcions	Percentatge en el corpus analitzat
0	1	1,03%	0	1	1,19%
1	27	27,83%	1	45	53,57%
2	59	60,82%	2	38	45,23%
3	10	10,30%	3	0	0%
TOTAL	97=47,9%	100%	TOTAL	84=52,09%	100%

Els resultats ens mostren com en les converses prototípiques la funció més desenvolupada és la 2, ja que en elles el parlant pretén, en la majoria dels casos, prevenir una possible amenaça a la imatge de l'altre o un possible obstacle en la consecució d'una meta (salvaguarda jo-tu). En canvi, en les converses perifèriques, la funció més utilitzada és la 1, mitjançant la qual l'emissor vetla per si mateix autoprotegint-se pel que s'ha dit o pel que s'ha fet (salvaguarda del jo), amb un interès de guanyar o de no perdre imatge. Això pot resultar contradictori, ja que en les converses prototípiques, en tenir més confiança, (en el sentit d'*afiliació* de Bravo, 1999) el parlant no hauria de preocupar-se tant per la imatge dels interlocutors; però també hem de tenir present que en aquestes la tensió dialògica també és major, i d'ací que els siga necessari en més ocasions previndre amenaces a la imatge de l'altre. D'altra banda, en les perifèriques, l'emissor hauria de preocupar-se més per les imatges dels altres parlants perquè la relació vivencial o la confiança entre ells és inexistent o molt escassa. Això podria tenir la seva explicació en el fet que en les converses perifèriques hi ha menys riscos d'imatge, és a dir, en aquestes es fan servir menys actes que sobrepassen o transgredeixen el territori de l'altre i d'ací que la funció 2 de salvaguarda jo-tu no siga tan freqüent.

5. Conclusions

Amb aquest treball s'han intentat oferir respostes a unes intuïcions prèvies, fundades en anàlisis comparatives. Al principi, es va partir de la hipòtesi que “a mayor coloquialidad, menor actividad atenuadora” (Briz i Albelda, 2013, p. 294). A través de l'anàlisi del nostre corpus, pel que fa a l'estratègia de l'atenuació pragmàtica, hem pogut comprovar la validació de les nostres intuïcions, ja que mentre que les converses col·loquials perifèriques tenen un 53,07% de tàctiques atenuants, les converses col·loquials prototípiques, en presenten un 46,92%. No obstant, com hem dit anteriorment, la diferència entre els dos

tipus de converses no és tant quantitativa, doncs, com hem pogut observar durant l'anàlisi del corpus, les diferències són més de caràcter qualitatiu (tipus d'estratègies lingüístiques d'atenuació, funcions de l'atenuant, etc.). En primer lloc, en les prototípiques el mecanisme d'atenuació més emprat és l'ús de formes de tractament i de fórmules apel·latives convencionalitzades, amb 31 ocurrències en total (15,04%), enfront de les 4 de les perifèriques (2,77 %).

En segon lloc, en les converses perifèriques, el procediment més utilitzat són les partícules i les construccions justificadores o d'excusa, amb 34 ocurrències (12,17%). El fet que els interlocutors no es coneguen personalment (-relació vivencial), que es pretenga aconseguir alguna cosa a través d'aquesta interacció (fi transaccional) o el fet de no haver-hi una relació d'igualtat entre els parlants fa que els siga més necessari explicar o justificar el que s'ha dit, amb la intenció última de no danyar cap imatge i, conseqüentment, de no perdre-la.

Finalment, convé assenyalar que els resultats obtinguts en aquesta anàlisi no són representatius per a tota la llengua, ja que ens hem centrat només en una mostra de corpus, i en un gènere específic, com és la conversa col·loquial. En futurs estudis caldria ampliar la mostra i realitzar estudis transgenèrics, per tal d'observar què passa en els diferents gèneres discursius de la llengua i també seria interessant comparar-ho amb converses catalanes d'altres territoris diferents als analitzats aquí. Som conscients d'això i aquest estudi només constitueix un inici en la investigació de l'estratègia lingüística de l'atenuació en llengua catalana, tot i establint a més una comparació entre les converses col·loquials i les converses perifèriques d'aquesta llengua.

Referencias

- Albelda, M. (2004). Cortesía en diferentes situaciones comunicativas. La conversación coloquial y la entrevista sociológica semiformal. En D. Bravo i A. Briz. (Ed.), *Pragmática sociocultural. Estudios sobre cortesía en español* (pp. 109-134). Barcelona: Ariel.
- Albelda, M. (2010). ¿Cómo se reconoce la atenuación? Una aproximación metodológica basada en el español peninsular hablado. En F. Orletti i L. Mariottini. (Ed.), *(Des)cortesía en español. Espacios teóricos y metodológicos para su estudio* (pp. 41-70). Roma: Università Roma Tre i Programa EDICE.
- Albelda, M. (2013). La atenuación: tipos y estrategias. En J.R. Gómez *et alii.* (Ed.), *El español de Valencia. Estudio sociolingüístico* (pp. 315-343). Berna: Peter Lang.
- Albelda, M. i Briz, A. (2010). Aspectos pragmáticos. Cortesía y atenuantes verbales en las dos orillas a través de muestras orales. En M. Aleza *et alii.* (Ed.), *La lengua española en América: normas y usos actuales* (pp. 237-260). València: Universitat de València.
- Albelda, M., Briz, A., Cestero, A. M., Kotwica, D. i Villalba, C. (2014). Ficha metodológica

- para el análisis pragmático de la atenuación en corpus discursivos del español. (ES.POR.ATENUACIÓN). *Oralia*, 17, 7-62.
- Azorín. (16 de septiembre de 1962). Moratín en Valencia. *ABC*, p. 77.
- Bravo, D. (1999). ¿Imagen positiva vs. imagen negativa? Pragmática socio-cultural y componentes de face. *Oralia*, (2), 155-184.
- Briz, A. (1995). La atenuación en la conversación coloquial. Una categoría pragmática. En L. Cortés. (Ed.), *El español coloquial. Actas del I Simposio sobre análisis del discurso oral* (pp. 103-122). Almería: Universidad de Almería.
- Briz, A. (1997). Coherencia y cohesión en la conversación coloquial. *Gramma-Temas*, 2, 9-43.
- Briz, A. (1998). Estrategias de producción-recepción (II): La atenuación en la conversación coloquial. En A. Briz (Ed.), *El español coloquial en la conversación. Esbozo de pragmatogramática* (pp. 143-163). Barcelona: Ariel.
- Briz, Antonio. (2005). Eficacia, imagen social de cortesía. Naturaleza de la estrategia atenuadora en la conversación cotidiana española. En D. Bravo. (Ed.), *Estudios de la (des)cortesía en español. Categorías y aplicaciones a corpus orales y escritos* (pp. 53-91). Estocolmo-Buenos Aires: Programa EDICE-Dunken.
- Briz, A. (2006). Para un análisis semántico, pragmático y sociopragmático de la cortesía atenuadora en España y América. *LEA*, 29(1), 5-40.
- Briz, A. (2010). Lo coloquial y lo formal, el eje de la variedad lingüística. En R. M. Castañer i V. Lagüéns (Ed.), *De moneda nunca usada: Estudios dedicados a José Mª Enguita Utrilla* (pp. 125-133). Zaragoza: Instituto Fernando El Católico.
- Briz, A. i Albelda, M. (2013). Una propuesta teórica y metodológica para el análisis de la atenuación lingüística en español y portugués. La base de un proyecto en común (ES.POR.ATENUACIÓN). *Onomázein*, 28, 288-319.
- Briz, A. i Grupo Val.Es.Co. (2002). *Corpus de conversaciones coloquiales*, Annex de la revista *Oralia*. Madrid: Arco Libros.
- Brown, P. i Levinson, S. (1987). *Politeness. Some universals in language usage*. Cambridge: CUP.
- Cabedo, A. i Pons, S. (Ed.). *Corpus Val.Es.Co 2.0.*, <http://www.valesco.es>
- Caffi, C. (1999). On mitigation. *Journal of Pragmatics*, 31, 881-909.
- Fraser, B. (1980). Conversational mitigation. *Journal of Pragmatics* IV: 4, pp. 341-350.
- Goffman, E. (1967). *Interaction ritual: essays on face-to-face interaction*. Oxford: Aldine.
- Haverkate, H. (1994). *La cortesía verbal. Estudio pragmatolingüístico*. Madrid: Gredos.
- Hernández Flores, N. (2002). Cortesía y contextos socioculturales en la conversación de familiares y amigos. *Actas del Primer Coloquio del Programa EDICE* (pp. 121-127). Estocolmo: Programa EDICE.
- Lakoff, R. (1973). The logic of politeness; or, minding your p's and q's. *Papers from the Regional Meeting, Chicago Linguistic Society IX*, pp. 292-305.
- Martí, J., Miralles, C. i Rafel, J. (2007). Diccionari de la llengua catalana de l'IEC. Barcelona.
- Meyer-Hermann, R. (1988). Atenuación e intensificación (análisis pragmático de sus formas y sus funciones en español hablado). *Anuario de Estudios Filológicos XI*, pp. 275-290.

Àngela Magraner está interesada en el estudio de la atenuación pragmática tanto del catalán como del español y trabaja con corpus orales de conversaciones coloquiales. Ha contribuido en algunas investigaciones del proyecto Es.Var.Atenuación. Actualmente es masteranda en la Universidad Católica de Valencia.